

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,
професора кафедри маркетингу та комунікаційного дизайну

Бєбко Світлани Вікторівни

на дисертацію Устіка Микити Євгеновича на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження. Сучасні глобальні трансформації, пов'язані з кліматичними загрозами, цифровою модернізацією, соціальною нестабільністю та наслідками збройних конфліктів, вимагають якісного переосмислення ролі закладів вищої освіти у забезпеченні сталого розвитку. Університети все більше розглядаються як стратегічні суб'єкти соціально-економічних змін, генератори інноваційного потенціалу та інституції, відповідальні за формування людського капіталу, здатного адаптуватися до викликів XXI століття.

Водночас, наявні підходи до управління ЗВО часто не враховують складної багатовимірності сталого розвитку, що поєднує економічну ефективність, екологічну безпеку та соціальну відповідальність. Особливо це відчутно в українському контексті, де система вищої освіти функціонує в умовах затяжної кризи, потребує післявоєнного відновлення та прагне інтеграції до європейського освітнього простору.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у науково обґрунтованому підході до формування економічного механізму сталого розвитку ЗВО, який би не лише сприяв стабільному функціонуванню університетів, але й забезпечував їхню структурну модернізацію, екологічну відповідальність, стратегічну стійкість і здатність до довгострокового зростання. Актуальність теми посилюється також необхідністю побудови сталої університетської екосистеми як інтегрованої моделі управління, що враховує освітні, наукові, інфраструктурні, соціальні та цифрові компоненти.

Вхідний №	99-В
«12»	08 2025 р.
Київський національний університет технологій та дизайну	

Таким чином, дослідження економічного механізму сталого розвитку ЗВО в контексті динамічних викликів і відновлювальних процесів є своєчасним, теоретично значущим і практично необхідним як для модернізації вищої освіти України, так і для реалізації цілей сталого розвитку в національному та глобальному масштабі.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано в рамках наукової теми кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну: «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві (реєстраційний номер 0121U114581), в межах якої автором розроблено науково-методичний підхід щодо формування моделі взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку сучасного університету та соціальною відповідальністю університету.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх наукова новизна. На основі детального вивчення поданої до захисту дисертації Устіка М.Є. на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти», анотації дисертації та опублікованих за темою дослідження наукових статей і праць апробаційного характеру, можна стверджувати, що дослідження містить сукупність наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються елементами наукової новизни, і певною практичною цінністю, серед яких на особливу увагу заслуговують наступні.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади сталого розвитку закладів вищої освіти» подано глибоке тлумачення сталого розвитку як сучасної парадигми функціонування ЗВО, обґрунтовано доцільність інтеграції соціальної відповідальності в їхню діяльність, а також окреслено складові економічного механізму, що забезпечує сталий розвиток університетів.

Серед найбільш значущих наукових результатів слід виділити розширене бачення ролі ЗВО: автор розглядає їх не лише як освітньо-наукові

інституції, а як важливі каталізатори соціальних змін, інноваційні платформи та носії суспільної відповідальності. Варто також відзначити ґрунтовне наукове обґрунтування міждисциплінарного підходу до управління системою вищої освіти в умовах сталого розвитку, з особливим акцентом на реалії повоєнного відновлення України. У дослідженні вдало інтегровано концепції екологічного холізму, корпоративної соціальної відповідальності та освіти задля сталого розвитку. Значущим здобутком є створення авторської графічної моделі, яка відображає взаємозв'язок між університетами, принципами соціальної відповідальності та ідеями сталого розвитку. Її особливість полягає в комплексному охопленні ключових функцій ЗВО – освітньої, дослідницької, ресурсної та інноваційної, як засадничих елементів сталого поступу.

У другому розділі «Стан і тенденції сталого розвитку ЗВО України» проведено аналіз поточного стану системи вищої освіти, визначено її роль у національній економіці та окреслено основні глобальні й національні тенденції, що формують орієнтири сталого розвитку університетів. На підставі кількісного аналізу автор слушно наголошує, що вирішальними чинниками розвитку ЗВО є обсяги фінансування, чисельність здобувачів освіти та випускників. Разом із тим вказано на низку структурних проблем – зокрема, недостатнє бюджетне фінансування, обмежену фінансову автономію університетів, невідповідність рівня підготовки фахівців ринковим запитам, а також слабку інтеграцію в міжнародний освітньо-науковий простір.

У третьому розділі «Шляхи і перспективи сталого розвитку закладів вищої освіти» запропоновано цілісний економічний механізм сталого розвитку ЗВО, доведено його практичну ефективність для реалізації в умовах післявоєнного відновлення України. Проведено стратегічний аналіз впливу зовнішнього середовища на освітню сферу та представлено концептуальну модель сталої університетської екосистеми, орієнтовану на довгострокову стійкість.

Обґрунтованим є висновок автора, що сучасні ЗВО мають бути гнучкими до змін у політичному, соціально-економічному та технологічному середовищі, аби забезпечити свою конкурентоспроможність і релевантність у глобальному освітньому просторі. Своєчасне врахування впливу зовнішніх чинників дає змогу університетам формувати стратегії розвитку, які відповідають сучасним викликам, сприяють зростанню якості освіти, управлінської ефективності й загальної стійкості закладів вищої освіти.

Наукова новизна результатів дослідження. У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему формування економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти в умовах динамічних трансформацій соціально-економічного середовища та повоєнного відновлення України. Основні елементи наукової новизни полягають у наступному:

1. Удосконалено теоретичне уявлення про сталий розвиток ЗВО як цілісну парадигму функціонування сучасного університету, що базується на поєднанні освітньої, дослідницької, соціальної, економічної та екологічної функцій.

2. Обґрунтовано необхідність інтеграції принципів соціальної відповідальності у стратегії сталого розвитку ЗВО, що забезпечує підвищення ролі університетів як суб'єктів соціальних трансформацій та інституцій з формування ціннісних орієнтирів для сталого суспільства.

3. Розроблено авторську графічну модель взаємозв'язку між університетом, соціальною відповідальністю та концепцією сталого розвитку, яка демонструє системну інтеграцію ключових функцій ЗВО у контексті сталості.

4. Запропоновано економічний механізм сталого розвитку ЗВО, адаптований до умов повоєнного відновлення України, що включає інструменти стратегічного планування, управлінських рішень і ресурсного забезпечення сталого функціонування закладів освіти.

5. Сформовано концепцію сталої екосистеми ЗВО України, яка представлена у вигляді ментальної карти та враховує довгострокові напрями розвитку, збереження інфраструктури, людського капіталу, впровадження смарт-кампусів та екологічних стандартів в освітньому процесі.

6. Удосконалено науково-методичний підхід до проведення SWOT-аналізу ЗВО шляхом застосування геометричного матричного методу, який дозволяє кількісно обґрунтувати вибір оптимальної стратегії розвитку з-поміж наявних альтернатив.

7. Уточнено поняття «сма́рт-екока́мпус» як інноваційне освітнє середовище, що інтегрує цифрові технології та принципи сталого розвитку задля підвищення ефективності управління, навчання, досліджень і збереження екологічної рівноваги.

В цілому аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про обґрунтованість і цілісність авторського підходу до формування і вдосконалення економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти.

Структура і зміст дисертації. Структура роботи вирізняється логічністю та послідовністю, що значною мірою полегшує сприйняття матеріалу та сприяє розумінню викладених ідей. Усі розділи, підрозділи та пункти систематизовані таким чином, що забезпечують цілісну і логічно зв'язану аргументацію. Ступінь наукової достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, можна визнати достатнім як з огляду на сучасні теоретико-методологічні підходи, так і з позицій їхньої практичної реалізації.

Мета і завдання знайшли розв'язання у роботі на належному рівні, що дозволило дисертанту одержати низку результатів з елементами наукової новизни, що відображають особистий внесок автора. Практичне значення одержаних результатів підтверджено довідками про їх впровадження.

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції дисертації знайшли відображення у достатній кількості публікацій у наукових фахових

виданнях України (4 статті, з них 2 одноосібні), а також у збірниках матеріалів всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій (6 публікацій).

В цілому дисертаційна робота є достатньо структурованою, виклад матеріалу характеризується логікою та послідовністю. Структура роботи відповідає меті і завданням дослідження. Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог щодо структури та змістового наповнення наукових праць відповідного рівня.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи. Окремі розробки автора доведено до рівня прикладних розробок та науково-методичних пропозицій і організаційно-методичних рекомендацій щодо розроблення економічного механізму сталого розвитку закладів вищої освіти, вже знайшли своє практичне впровадження у діяльність ЗВО України. Так, університет митної справи та фінансів використовує результати наукового дослідження М.Є. Устіка при формуванні стратегії сталого розвитку університету та у Програмі її реалізації (довідка від 20.02.2025 №13.1-33/02/20/1). ВНЗ «Національна академія управління» також використовує наукові висновки і пропозиції використовуються в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Системне управління та інформаційні технології прийняття рішень», «Стратегічний менеджмент», «Управління науковими проєктами та комерціалізація наукових досліджень» (акт від 04.03.2025).

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в цілому є достатніми.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Зазначаючи змістовність поданої до захисту дисертації, а також достатню обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій, не

можна водночас залишити без уваги і певні недоліки, зауваження та дискусійні положення, а саме:

1. Запропоноване визначення «смарт-екокампусу» (с. 163) акцентує на поєднанні цифрових технологій та екологічних принципів, але в роботі не розглянуто потенційні конфлікти між швидкою цифровізацією та енергоспоживанням, яке може суперечити екологічним цілям.

2. Хоча автором розроблено рамкову модель екосистеми ЗВО (с. 164-165), в цей же час не чітко визначено джерела фінансування та економічні стимули, які дозволили б забезпечити впровадження екологічних та інноваційних практик у довгостроковій перспективі.

3. Хоча автор визначає складові сталої екосистеми та наводить перелік показників, в роботі не розроблено чіткої системи критеріїв, за якими можна було б оцінювати результативність упроваджених підходів до формування економічного механізму сталого розвитку у ЗВО.

4. У роботі згадуються проблеми фінансування й регуляторні бар'єри на шляху сталого розвитку ЗВО, однак в роботі відсутній глибокий системний аналіз ризиків впровадження розроблених підходів, зокрема в умовах післявоєнного відновлення.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам.
Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою, анотацією, опублікованими працями дозволяє зробити висновки, що дослідження Устіка Микити Євгеновича виконано на актуальну тему. Дисертація містить повне розв'язання конкретного науково-практичного завдання, яке полягає у розробленні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і впровадження економічного механізму сталого розвитку ЗВО на основі формування сталої екосистеми університету. Дисертація є одноосібно виконаною кваліфікаційною працею, що містить нове розв'язання конкретного науково-практичного завдання.

Представлені наукові результати дисертаційної роботи, прикладне впровадження, дозволяють дійти висновків, що дисертація Устіка Микити

Євгеновича на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40, а також вимогам викладеним у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор Устік Микита Євгенович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу та
комунікаційного дизайну
Київського національного
університету технологій та дизайну

Світлана БЕБКО

